

Norbert F. Čapek:

OKAMŽIKY KRÁSNÉ.

Jsou velké okamžiky a drobounké chvílečky, jako jsou velké hvězdy a malé hvězdičky, jako jsou dny všední a sváteční, jako jsou velké zastávky a malá zastaveníčka. Každý okamžik je jiný, podle toho, kdo jej okouší. Umět se dívat na mnohé věci s humorem, kde malí lidé se čertí a vztekají a soptí, k tomu patří jistá úroveň a geniálnost ducha, která neroste na záhoncích lidí všedních a malicherných. Humor je jedno z těch vzácných koření, které Bůh nechal růsti v myslích lidských, a čím je člověk vyspělejší, tím má více humoru.

Život není jen jas a sluníčko. Někdy se podobá noci a k tomu noci bez hvězdiček. Avšak v každém životě nějaká hvězdička zasvítí, a ta je tím krásným okamžikem, který nutno zvláště vyzdvihnouti. Je možno se na život dívat pod zorným úhlem těch krásných okamžiků; a je možno jej posuzovat jen podle všech tmavých koutů, které jsme kdy zahlédli. My ve Svobodném bratrství se navzájem podněcujeme, viděti vše raději pod zorným úhlem hvězd, s hlediska kosmického, z postoje těch, kteří nic trvalého nemohou ztratit, ale naopak mají všechny velké zážitky a výboje a možnosti před sebou.

Podle toho, jaké okamžiky nejraději zachycujeme a nejvíce ceníme, takový se utváří celý život. Okamžiky jsou okénky do světa a do života. My jsme tak založeni, že spíše oceňujeme celý život podle okamžiků než abychom podle celého života cenili a hodnotili okamžiky. Jeden okamžik může otrávit celý život — ale nemusí, když své životní štěstí nečiníme závislé na ničem, co je mimo nás a mimo Boha.

Jsou okamžiky dlouhé jako věčnost a jsou některé životy tak krátké jako letní sen. Vše na tom závisí, jak umíme žít a se vším, co nás potká, ať dobrého nebo zlého, se ustavičně vyrovnávat.

Jsou okamžiky, které chutnají jako pelyněk, člověk toho má plná ústa a dokud všechnu chuť důkladně neodpláchne, vše, co vezme do úst chutná pelyňkem. A jsou okamžiky, jako vůně sena, naplňují celé okolí příjemnou vůní a kudy jede vůz tudy to voní.

Co takových nepatrných okamžiků propaseme nepovšimnutých! Žádný okamžik není tak nepatrný, jak se zdá! V každém okamžiku sbíhají se paprsky všech věčností a proto nikdo není oprávněn považovati kterýkoli okamžik svého života za úplně bezvýznamný. Chci položit zvláštní důraz na zkušenost, že člověk může krásné okamžiky si připravit vědomě a si je tak řečeno zarámovat, aby mu zůstaly krásnou upomínkou a povzbuzením, jako krásný obraz na stěně našeho příbytku. A dále je možno škaredé okamžiky v účincích zeslabit neb z paměti vymýtiti, že nezůstane z nich ani vzpomínka, a zůstane-li, že pobude hořkosti.

A ty krásné okamžiky, pěkně zarámované, učíme se připomínati si v dobách, kdy je nám smutno nebo kdy jsme sklesli a zoufalí.

Jsou lidé povrchní, citově i myšlenkově, že jimi nic zvláštního nepohne, žádný žal a žádné bezpráví — oni vidí všade jen sebe, svůj prospěch a z ničeho si nic nedělají. K těm jsem nikdy nepatřil. Mně vždy boľovala bolest druhých a vždy jsem spolu trpěl, když se někomu děla křivda. Proto mi bylo tíž než mnohým jiným navykati životnímu optimismu.

Měl jsem vždy větší sklon k měnění, zlepšování, k duševní revoluci, než ku klidnému přihlížení, jak se svět točí. Já měl vždy větší chuť se pro něco bít než sedět za pecí. Pro tyto sklony je pro mne těžším uměním vyvažovat hlavně ty krásné okamžiky proti šeredným. A co jsem těch šeredných viděl!... Byly doby, kdy jsem vždy vše rozdal, co jen bylo možno dát a sám někdy zůstal o hladu. Byly doby, kdy jsem šel pomáhat kamarádovi, na kterého se vrhli a já se za něj bil, když on už utekl a já všechny rány přijímal a vracel, jen abych sám sobě nemusel říci, že jsem byl zbabělým a utekl z bojiště.

Pro prudkost soucítění a horoucí touhy po stejných příležitostech a stejných právech pro všechny a proti korupci a útisku všeho druhu — pro tyto vlastnosti jsem velmi těžko se učil lekci o krásných okamžicích.

Konečně jsem si uvědomil, že optimism je účinnější a kdyby i nebyl, vím aspoň tolik na pevně, že je dnes nejpotřebnější medicínou, a že o pesimism a zachovávaní a vyvolávání škaredých

okamžiků starají se dost jiní lidé, proč bych jim lezl do řemesla. Budu raději konat to, čeho je více potřebí a nač se nejvíce zapomíná.

S okamžiky je to jak s perličkami. Jsou-li volné, snadno se rozkutálejí a poztrácejí. Je nutno, abychom je navlékli na šňůrku a měli je pěkně pohromadě. Tak více vydají a nepoztrácejí se.

Takovou šňůrou k navléknutí krásných okamžiků může býti to, co jsme poznali jako smysl a hlavní úkol svého života. Pojítkem krásných zážitků může býti také nějaký celoživotní zájem, ku kterému se upínají naše nejlepší snahy a předsevzetí. Zlatou nití k navléknutí pěkných dojmů a okamžiků může také býti nějaké velké přátelství, neboť sdílená a společně prožívaná radost je vždy dvojnásobným požitkem.

Naši předci z doby temna těšili se s růženci. Brali si je na cestu a když jim bylo smutno, když se ocitli v nějaké tísní, když na ně přikvačila slabá chvilka, tak se probírali kuličkami růžence. Brali jednu po druhé a při každé si odříkali nějaký ten zdrávas. Větší kuličky pak znamenaly otčenáš.

Naším růžencem budiž šňůra krásných okamžiků. Když nám bude smutno, když jsme v nějaké tísní, vezmeme jeden krásný zážitek po druhém, každý zvlášť, jakoby do rámce a z každého zazáří nová krása a vytryskne nová chuť k životu.

I když je máme pěkně pohromadě, takže jeden upomíná na druhý a sesiluje jeho dojmy, přece je nutno, aby byl každý oddělený, a to nejen od těch pěkných, ale hlavně od těch nepěkných vzpomínek, které by se chtěly k němu nepovolně připojit.

Nejsou všechny krásné okamžiky stejně hodnotné, některý je stálejší, jiný prchavější, některý je zdobnější, jiný prostší, některý má bohatou náplň, jiný je prostičký jako oblázek z potoka, avšak je-li každý pěkně oddělen od škaredých dojmů, je žádoucí a zhodnocuje náš život.

Některý okamžik sám o sobě je příliš prchavý, jestli však je v blízkosti jiného okamžiku, který má hloubku kosmickou a jako sluneční paprsek sahá od hvězdy ke hvězdě, potom i ten nepatrný zážitek v lesku paprsku kosmické krásy zazáří a zahřeje a stává se zdrojem útěchy a síly.

Proto však nebude nám jen tak lhostejno, který okamžik si dáme do rámce svých vzpomínek a který vyřadíme. Některý okamžik je zprvu na pohled nepatrný jako nebroušený drahokam a

potřebuje, abychom jej přibrousili a zbavili všech příměšků. Zkušebním kamenem drahokamu pravého je otázka, čím je v rámci věčnosti.

Vždy se budeme ptáti, co je na něm trvale hodnotného, je-li možno si jej sebou vzít ze života do života.

Největší umění vidím v tom, umět každý takový okamžik hned zachytit, hned očistit a hned si říci: „Ty jsi dobrý, cenný, vzácný, tebe si vezmu s sebou.“

Jsou vzpomínky na místa, kde nám bylo dobře. Někdo by chtěl vzdychat: „ach, kde jsou ty krásné chvíle“. To by nebylo správné. Proč k tomu krásnému místu připojovat vzdechy? Tenkrát jsme nevzdychali, tak to nechme při tom a radujme se, že to místočko nás jednou v životě hrálo a že tam bylo výsluní.

Nikdy nezapomenu na úchvatně krásné okamžiky, když jsem jednoho večera v Neapoli vystoupil na balkon a viděl celé panorama města a přístavu a kouřícího Vesuvu. A dole pod balkonem někdo začal hrát na mandolinu a ženský hlas k tomu zpíval, a v té písničce vždy znovu slyšel jsem slovo „Amore, amore.“ Bylo to tedy něco o lásce.

Vím, že řeknete: „No, to bych musel jet do Neapole.“ Kdež pak, vzpomínám jiného krásného okamžiku, když jsem po nějakých dvaceti letech pobytu v cizině, ve velkém, širokém světě, kde jsem spatřil nádherné paláce, úchvatně rozkošné zahrady a domovy pohádkově krásné, vrátil se na návštěvu do své rodné obce v jižních Čechách. A tu jsem si také zašel do malé světničky, která v mých dětských letech pro mne byla velkým světem, krásným světem a milým domovem. Jaká byla malinká a nízká, do stropu jsem mohl dosáhnout. A já si povídal: „Tohle! Což je to možné, aby byla tak malinká, tak nepatrná, abych v ní byl mohl vidět a vyžít tolik krásy a tolik lásky?“ A pohled na tuto světničku je také jedním z těch velkých okamžiků, které jsem si dal zvlášť do rámečku.

Když vás potkávám při shromážděních, když se podívám do očí tak mnohému, koho často vídám, bývají to vždy krásné okamžiky, které se nezapomenou. Ale někdy je to takový zvláštní okamžik. Jako jednou stojím v neděli v předsáli u stolku jak obvykle, a ke mně přiběhne takový malý tříletý capart, holčička, jak obrázek, s hvězdičkami v očích rozzářenýma. S radostí se na mne podívá a povídá: „Koukej, já mám botičky.“

Měla nové botičky. Já ji neznal a nevím dodnes, která to byla, ale byl to božský okamžik. Nikdy ho nezapomenu. Mám ho zvlášť v rámečku.

Jednou, když jsem jel Švýcarskem, přišel k nám usměvavý průvodčí a povídá: „Sedněte si raději na tu druhou stranu, tam budete mít krásnější podívanou.“ Byli jsme mu vděční, chtěli jsme mu dát zpropitné, ale kdepak, on to neučinil ani z povinnosti, ani za bakšíš, on chtěl mít z toho radost, že budeme mít krásnější podívanou. To byl krásný okamžik, ten se nezapomene.

Jednou jsem byl hostem v zapadlém koutě Slovenska nedaleko Sobotiště, kde se říkalo v Kopanicích. Domečky rozstrkané až i čtvrt hodiny jeden od druhého, a v jednom z nich byla starěnka, stála u otevřeného ohniště, na trojnožce měla pánev a pod ní přikládala roštím. Já u ní stál se zájmem, protože jsem před tím tak primitivního vaření ještě neviděl. A ona tak mile podívá se mi do očí a ptá se: „A ako lubíte vajička, miešaná, alebo na mätko.“ Ona to chtěla udělat, jak nejlepší její láska dovede a jak by mně to nejvíc chutnalo. Což ta vajička, o ta tak nešlo, ale ta láska, ta ochota, ten velký okamžik, kdy člověk potká člověka a chce mu způsobit radost!

Není počtu příležitostí pro zážitky a okamžiky krásné, když je chceme vidět, když je umíme vidět, když se dovedeme s nimi těšit a do rámce vzpomínek je vkládat. Někdy to může být písnička, kterou jsme si s někým v krásné chvíli zazpívali, a ta chvilka stala se zlatým okamžikem, stala se nikdy neuvadnoucí růží plnou vůně.

Krásné okamžiky mívají také své symboly. Někdy je to uvadlý lupínek v knize, ve kterém láska vidí celý růžový háj plný krásy a vůně. Jindy to může být jen lísteček s několika řádky nebo kniha se zaškrtnutým veršíkem nebo s věnováním.

Snad žádný předmět a žádná sebe menší věčička není tak chudá, aby nemohla být symbolem některého krásného okamžiku. Tagore praví v jedné písni: „Ve světa přijímací síni prosté stéblo trávy sedí na tomže koberci, jako paprsek sluneční a hvězdy půlnoční.“

Člověku prázdnému ani nejdražší diamantový prsten nestačí k zachycení krásného okamžiku, ale člověku s velkou duší může hlas skřivánka otevřít celý svět krásných vzpomínek, nebo může pár slov, matný obrázek rozehrát struny srdce hudbou svatých chvil.

O krásný okamžik může člověk snadno se nechat okrást, jestli není dost moudrý nebo dost odvážný. Je dost lidí, kteří nikomu neumějí a třeba ani nechťejí způsobit radost a mají-li radost, tedy z toho, že někomu něco pokazili. Závist, zášť a sobectví jsou tři bludné sestry, které by raději všechna světla na nebi zhasly, jen aby také nesvítla někomu druhému.

Jestli však sami nějak nepřivolíme, nemůže nás nikdo na světě o naše krásné okamžiky oloupit. Na konec musíme přijít k poznání, že o nejlepší věci se připravuje každý sám.

Snad jsme zažili krásné okamžiky ve společnosti někoho, kdo nám později ublížil, nebo nás zradil a opustil, proč by i v takovém případě nemohl ten krásný zážitek zůstat oddělený od osoby, jakou se potom projevila?

Snad ještě důležitější než vše jiné je umění, krásné okamžiky si připravit a škaredým se vyhnout. Ale jak? Jak se tomu naučit? To je těžké umění.

Mnohokrát jsem se přesvědčil, že strach, že se nám něco pokazí, nač jsme se tolik těšili, bývá horší než ono zklamání, kterého jsme se pak dožili.

Jsou okamžiky připravené a jsou také okamžiky nahodilé. To záleží na tom, jakým kdo je člověkem. Naše okamžiky jsou takové, jakými jsme my a jaký je náš život — i když připouštím, že i člověk nejšlechetnější může býti do jisté míry závislým na přispění neb překážení někoho druhého.

Pasivní lidé jsou na tom nejhůř. Jsou jako zrcadlo, vše se v něm obráží, ale nic v něm nezůstane. Mají za den tisíc dojmů, ale žádný velký zážitek. Měli bychom spíše se podobati tavící peci: všechno se přetaví a přehodnotí na čistý kov.

Pokud se vlivu povahy na jakost zážitku týče, je i to zajímavé, že někdo i v nejčistším okolí svou mysl pošpiní a někdo jiný je jako paprsek, který se ničím a nikde nemůže zamazat.

Přece však musíme činiti rozdíl mezi zážitky a zážitky. Někteří lidé mají jen všední, tuctové zážitky, protože nic jim není svatého. Každý jejich okamžik je nasáknut zemí, protože Bůh a věčnost jsou jim prázdná slova.

Mně je celý život jenom okamžikem ve věčnosti. A proti věčnosti nynější život podobá se v mnohém snu. Tak živě se nám něco zdálo, že už to nemohlo býti živěji prožito ve skutečnosti, a přece to byl jenom sen. Avšak tím spánkem jsme se posílili

k novému podnikání a k novým zážitkům. I ten nejprchavější sen byl však způsoben nějakými zážitky za bdění, které se dále chtěly využít — a také ten nejvíc zapomenutý sen nezůstal bez vlivu na naše podvědomí, které je konec konců nejvlastnějším zdrojem zdraví i nálad a schopností k vychutnávání života a jeho okamžiků. A podobně zasahuje jeden život do druhého!

Nejvíce si cením zážitky a okamžiky, kdy jsem se uvnitř sám v sobě utišil, na všechny pozemské zájmy a vztahy pozapomněl, kdy jsem vystoupil v duchu nad čas a prostor, nad tělo a svět — a nechal k sobě mluvit hlas toho, který je duší mé duše, který se projevuje jen ve velkém utišení, který nikdy nezkłame a nikdy neodchází, protože je životem života našeho, který nás zná i když sami sobě zůstáváme záhadou, který s námi byl od počátku, od věčnosti a zůstane neochvějně naším přítelem a průvodcem všemi věčnostmi.

Přál bych si, aby vám moje slova dala aspoň jeden silný dojem, jeden krásný okamžik, jedno zablýsknutí v hlubinách duše, jež připojili byste ke všem krásným okamžikům, které jemu předcházely.

ZA VELKÝM ČLOVĚKEM.

Vzpomínka na MUDra F. Veselého.

Před desíti lety odešel z českého života do kosmických krajů jeden z těch velkých českých mužů, o němž by děti měly čísti v čítánkách. Zřídka se stává, že velký muž mívá také velkou ženu, ale v tomto případě je velmi těžké porovnání, kdo byl větší, ona či on. Každý svým způsobem, svou jedinečností, svou velikou láskou.

Paní Marie Calma, naše velká básnířka a vynikající pěvkyně, vydala jako soukromý tisk k desátému výročí úmrtí svého manžela dra Veselého knížečku, jako obsah jeho života, která se čte jako evangelium.

Byl opravdu člověkem „velkého formátu, kterého někteří lidé neměli jen proto rádi, že ho nemohli vstřít do kapsy“. A nemocní Srbové v balkánské válce, když k nim v noci vstával jako matka k dítěti, nazývali jej božím člověkem.

Paní Calma píše: „Děkuji mu za život bohatý dějem, plodnými činy a prouděním zajímavých postav; za putování slovanskými kraji; za tisíc popudů k práci; za pohodu i nečas společných

chvil; za nadšení, jež bylo solí našeho společného života, za to, že jsem mu směla pomáhat za odměnu poznání a přestat být na léta sama sebou, abych tím spíše se později našla; za chvat a barvitou změnu našeho čtrnáctiletého putování, za vyzkoušení sil na let i rozběh — za všechno, čím musí člověk projít, aby lidsky a umělecky nezakrtněl a věděl, že žije.“

Stýkal jsem se s ním často a krásných okamžiků v rozmluvách s ním nikdy nezapomenu. Nevím, co mne k němu táhlo, snad celá jeho osobnost, ale vím, že jsem ho měl rád. Z mnohých jiných vzpomínám zvláště jedné delší náboženské rozmluvy. Přišla také řeč na sebevraždu. Přesvědčil mne, že každá sebevražda je ve spojení s nějakou bytí i jen okamžitou poruchou duševní neb tělesnou. Tato myšlenka mne dodnes hřeje, když s velkým politováním slyším o sebevraždě některého člověka, který v mnohém ohledu zasloužil pro svoji práci lásku a obdiv.

Ať z kterékoli stránky o krásném životě a velkých činech dra Veselého přemýšlím, přece jen největší dojem o jeho velikosti jsem získal z osobních projevů jeho choti. Muž, o kterém tak vzácná žena může tolik krásného a tak hluboce procítěného povědít, je velkým mužem, i kdybychom o jeho velké práci a význačných zásluhách nic jiného nevěděli. Museli bychom uvést obsah celé vzpomenuté knihy, aby tomuto tvrzení bylo plněji porozuměno.

V doslovu ke knize píše paní Calma: „Proč jsem to vše psala? Nejen pro vzkříšení jeho památky, pro dokumentování, co všechno lze v jednom krátkém lidském životě vykonat, i pro vlastní útěchu vrátila jsem se k bohatému životu drahé bytosti, jež v chvatu těch čtrnácti let mně unikala, stále zneklidněna a zneklidňující a vždy roztoužena po novém díle.

Jistě se mně nepodařilo říci všechno a tak jak jsem chtěla, když jednotlivé fáze tohoto bohatého života překotně na mne útočily. Každá vyvolala tisíc příhod. Bylo těžko určit, které jsou hlavní a které podřadné. Přirovnala bych to k lovení sítí v hloubi jezera. Mnoho krásného zůstalo ještě na dně. Celý citový svět soukromý, který se mně sem nevešel a o němž jsem ani nechtěla psát, abych nemusila psát též o sobě. Chtěla jsem dra Františka Veselého zachytit tak, jak patřil všem. Chtěla jsem ukázat, že všechno, co dělal, konal celou duší a že zbylo po něm víc než vzpomínka, která umírá s lidmi.“

Čtenáře „Cest a cílů“ bude zvláště zajímati, co napsala paní Calma o náboženském smýšlení svého chotě, kteréžto svědectví je úplně v souhlase se vším, co jsem osobně z rozhovorů s drem F. Veselým mohl vystihnouti. Uvádím následující:

„V době, kdy dr. František Veselý vystoupil z církve, byli takoví lidé nazýváni nevěrci. Byl to pohodlný odsudek špatných vyznavačů učení Kristova, kterým hlásat Boha a žít v Bohu bylo dvojím pojmem.

Dr. František Veselý nebyl nevěrcem, naopak nemohl pochopit, že národ Husův a Komenského tak málo se zajímá o otázky náboženské, že vnukové českých pismáků nehledají, nehlobají, že kněží v první řadě nezdokonalují a nebudují na velkém odkazu Kristově, podle něho nežijí, že si nevšímají pokroku věd, jenž mnohé taje odestřel, že znetvořují a zatemňují vznešené učení Kristovo zaséváním nesvárů boji politickými.

Nepředstavoval si kněze jako sluhy boží, nýbrž jako služebníky a hlasatele pravé lidskosti. Brojil proti těm, kteří si hleděli všeho spíše než pravého prospěchu lidí. Vzdělaní laikové zdáli se mu povolanějšími vykladači myšlenek božských než nesoustředění kněží.

Doporučoval nedělní náboženské besedy pro dospělé a dospělejší mládež — úvahy, řízené k vyšším myšlenkám, k odhmotnění a odsobečtění.

Jeho vystoupení z církve bylo tedy protestem proti znetvoření učení Kristova a proti ustrnulému způsobu hlásání náboženství, jež lidi od pravého chápání božství, síly hojivé a utěšující, jen odvádí. V tom smyslu přednášel a psal.

Lid, podle něho, věřil většinou dětsky. Jen proroci, vědci a básníci předstihovali svou dobu o staletí. A tak jako je hříšné odbývat dítě pohádkami o mluvících zvířatech, smyšlenkami, že děti nosí čap — stejně hříšné je vybavovat Boha lidskými vlastnostmi, mstivostí a hněvem, a zatemňovat lidstvu cestu k Bohu.

„Každá sebe menší bytost, a kdyby jen z jedné buňky sestávala, má své vědomí. Čím složitější tvor, tím složitější a vyšší jeho vědomí — duše. A jako těla tvoří národy a národy lidstvo, tak duše jedinců dávají dohromady duši davu, národa, ba celého lidstva, tak lze chápat duchu našemu, že všechny ty světy nekonečné, zašlé, jsoucí i budoucí, mají takové nejvyšší vědomí, že duše všech světů tvoří duši všeho — Boha. A jako naše tělo

jest nekonečně nepatrnou součástíkou toho, myslí lidskou těžce představitelného Vesmíru, tak naše duše jest nepatrnou součástíkou oné velké, nejvyšší, vše oživující Duše — Boha.“

V pocitu, že jsme součástíkou té Duše Boží, že v souvislosti s ní tvoříme, se chceme zdokonalovat, posilování k tomu z ústředí této velesíly — tak jevil se mu Bůh v názoru filosofickém, vyvozeném z vlastního přemítání. A radí i druhým hledat a přemítat a nalézat tak uspokojení duše, sílené vlastním přemítáním, bez něhož není poznání a víry.

Dr. František Veselý miloval lidi více než sebe sama. Dal tedy více, než kázalo přikázání, jako dával víc, než kázal zákon. Takovým byl on nevěrcem.

Cítiti a ctíti Boha v člověku — to bylo jeho heslem. Jako lékař, jako národohospodář, spolkový pracovník, organisátor i myslitel — vždy měl na paměti úctu k člověku.“

Když mluvil k ženám na svých přednáškách, říkával: „Ti tak zvaní neznabohové, nejsou nepřáteli víry; nikomu ji neberou, naopak, mají úsilovnou snahu, aby víra v Boha stala se vznešenější podle pokroku lidské vzdělanosti, a aby lidé měli nejprve víru v člověka, víru v sebe, aby se navzájem milovali, slabostí nikomu nevytýkali, nýbrž si je vzájemně odpouštěli, pomáhali si navzájem k mravní dokonalosti a předstíhovali se v konání dobra.

Ne zatracováním, nýbrž láskou pomocnou, která odpouští a zvedá, projevuje se pravá láska k bližnímu.

Láska sebe větší nestačí k šťastnému soužití dvou lidí; třeba, aby je posilovala vzájemná úcta. Čím mužové jsou, jsou svými matkami nebo ženami; proto, má-li náš národ dospěti své kulturní, národohospodářské i politické samostatnosti, nutno, aby se dostalo vzdělání všem ženám, i těm starším, kterým se nedostalo dobrodní moderní, pokrokové školy.

Modernímu českému člověku jsou svatým písmem nejen evangelia, nýbrž i básnická díla Vrchlického, Čechova, Nerudova, Sládkova, filosofické spisy Čuprovy, Masarykovy, Krejčího, Drtinovy, skladby Smetanovy, Dvořákovy, Fibichovy atd. Ani náboženství, ani kultura nestačí však k vytvoření mravného člověka; je třeba pěstění citu lidského, lásky a obětavosti. Lidstvu je třeba více mravných a krásných slov, činů vznešených a obětavých. Láska pomocná je nejčistším citem a nejvyšší mravností.“

*

MUDr. FR. VESELÝ.

Po stránce fysiognomické a typologické můžeme pozorovat, že měl dr. Veselý velkou kapacitu mozkovou, což znamená všestrannost, široké zájmy a schopnost razit nové cesty, a nové situace vystihnout a ovládnout.

Lidé, kteří mají hlavu tak širokou a čelo tak hluboké, zpravidla umí spojit theorii s praxí, nejsou nikdy planí snilkové, ani suší rozumáři, ani sobečtí hmotáři. Jejich ideály jsou prakticky zahroceny a jejich životní praxe má posvěcení idealismu.

Pozorujeme-li tvář a lebku od zdola nahoru, je čím dál širší, až nahoře od horních skrání do zadu je nejšířší. Ve spojení s ji-

nými znaky, které tato fysiognomie jeví, je to hlavní známka lidí, kteří stojí na opačné straně osob malicherných a titěrných. Dr. Veselý byl ve všem co konal velkorysý a uměl každý počín svůj vsadit do velkolepého plánu.

Jestli celá tvář jeví nezvyklou harmoničnost a vyrovnanost, jsou zvláště pozoruhodné v tom ohledu oči. Jsou to oči nejen krásné, ale i výmluvné. Umí všechno povědět i mnoho zamlčet. Umí kritisovat i chybu přehlédnout, umí vidět krásu, kdekoli se objeví, ale jsou tak dobrácké, že umí vidět mnohem více krásy a dobra než jen oči obyčejné.

Význačný fysiognomicky je také nos. Je smělý, ale nechce prorazit za každou cenu a zvláště ne za cenu sobeckých zájmů. Dále vykazuje všechny známky bystrého pozorovatele a zároveň úspěšného organisátora. Nadaní lidé zpravidla buď vidí velmi dobře podrobnosti, ale nevidí celek, anebo vidí velké celky, ale ztrácí se jim jednotlivé rysy. U dra Veselého však pozorujeme tu zvláštní schopnost, že vidí obojí a proto mohl tak úspěšně vykonat, nač jiní snad ani nepomysleli.

N. F. Čapek.

K. Hašpl:

Z UNITÁŘSKÉ HISTORIE.

Každý, kdo chce podrobně znáti začátky unitářství, resmí je hledati v Anglii nebo v Americe, ale musí do Polska. Je skoro neuvěřitelné, že právě v Polsku, v zemi, která je dnes jedna z nejkatoličtějších, bylo po prvé řádně organisováno hnutí unitářské. A je jistě zajímavé, že toto hnutí bylo úspěšně zbudováno po prvé mezi Slovany. Ač to nebyli Poláci, kteří byli iniciátory unitářského hnutí, ale Italové, nenašla se v 16. a 17. stol. země, kde by mohlo zapustit takové kořeny jako právě v Polsku.

Z malé skupiny universitních profesorů v Krakově, kteří si utvořili debatní kroužek a mluvili o věcech náboženských, vzrostlo hnutí, které zachvátilo celé Polsko. Přišla doba, kdy většina polské šlechty se hlásila k unitářství a nebylo vedoucích osobností, veřejně činné, aby nebyla s tímto hnutím spjata. Ovšem nutno upozorniti, že tito polští unitáři užívali jiného jména a stali se známými jen jako Sociniáni, podle vůdce hnutí Fausta Socina. Pojmenování, kterého dnes unitáři obecně užívají dostalo se jim teprve později v Sedmihradsku.

V polských museích a knihovnách je velká řada unitářských knih, traktátů a dokladů všeho druhu, neboť unitářská knihtiskárna, kterou si založili v Rakowě, byla neustále v činnosti. A tito polští unitáři nestavěli jen kostely, ale zároveň pěkné školy, které po dlouhou dobu byly všeobecně uznávány za nejlepší.

Jak je tedy možné, že dnes organisovaného unitářství v Polsku není? O to se postarala církev katolická a církev protestantská. Marně se pokoušeli polští unitáři navázati styky s reformovanou (Kalvinskou) církví, marně svolávali různé sněmy, kde chtěli spolupracovati, neboť viděli nebezpečí katolické církve. Leč tito evangelíci mařili každý takový pokus a spojili se raději s církví katolickou v boji proti „kacířům“ unitářským. Tak kráčeli tehdejší evangelíci po boku církve katolické a vyhlásili unitářům boj. S pomocí jesuitů se evangelíkům jejich záměr, zničit unitáře, také povedl. Evangelíci vedli spíše boj proti dospělým, jesuité si vybrali nejmenší. Vlákali unitářské děti do svých škol a přirozeně, že je drželi jak dlouho jen mohli. Místo latiny je učili katolictví. Když tyto děti vyrostly a staly se z nich dospělí mužové, nebyli to více unitáři, ale katolíci. A ti se později postavili i proti vlastním rodičům, neboť byli řádně po jesuitsku zpracováni a bylo jim vštípeno, že proti kacířům se musí neúprosně bojovat, i když tím kacířem by byl vlastní otec.

Dvě celé generace trval zápas mezi unitáři a katolicko-protestantským táborem. Unitáři byli poraženi. Školy jim byly vzaty, kostely zabráný, tiskárna zničena, statky skonfiskovány a unitáři upalováni, čtvrceni a konečně vyhnáni ven z Polska. Tisíce nejlepších lidí muselo opustit svůj rodný kraj a jíti do vyhnanství do Německa, do Holandska a do Sedmihradska. Katolicko-protestantský tábor jásal. Vítězství se podařilo. Ale zároveň se vymstila kalvinistům jejich krátkozrakost. Za tři roky po vítězství nad unitáři, vypověděla církev katolická tentýž boj protestantům a konečně je stihnul tentýž osud jako unitáře.

Historie polského unitářství je pro nás velmi důležitá a poučná. Výstižně ukazuje povahu kalvinské církve, která do dnešních dnů se málo změnila a na druhé straně jasně vidíme, kam může vésti neopatrnost. Polští unitáři mohli předpokládati, že z dětí, které posílají do jesuitských škol, nebudou unitáři, ale neuvědomili si toho a tato neopatrnost se jim vymstila.

Nevěřím, že se historie opakuje, ale věřím, že za stejných pod-

mínek stejné věci se dějí. Jsou i dnes neopatrni rodiče, kteří valně nedbají o to, jakou duchovní orientaci budou mítí jejich děti. Sami se dávno rozešli s orthodoxní církví, a našli si nový duchovní domov, ale o děti se v tomto ohledu nestarají a nechají je chodit na náboženství, kterému sami nevěří, jen proto, že to mají děti hned za rohem. Dětská duše jistě stojí za to, aby si rodiče odřekli někdy trochu pohodlí. Je až příliš dobře známo, jaký je život a svět duší pokřivených.

KDY BY MNE EVANGELIČTÍ PROFESOŘI PŘESVĚDČILI O SVÉ UPŘÍMNÉ NÁBOŽENSKOSTI.

Tuto otázku klade si jeden spolupracovník »Českého zápasu«, oficiálního orgánu československé církve, a dává na ni tyhle odpovědi. (Vybíráme jen některé hlavní body.) »Předně: kdyby dovedli zjemnit svou inteligenci až k tomu stupni, kdy inteligentním býti, znamená rozumět jiným. Kristus to dovedl dokonale a byl to silný znak jeho náboženskosti«. V dalším se praví, kdyby v jejich gestech bylo méně domyšlivého neomylnictví a mentorství, neboť pýcha je plíseň náboženského smýšlení i citění. — Kdyby dovedli resignovat na soudnou stolicí svého akademického kriticismu a tak trochu se dát cestou toho, který rád nosil břímě dne i horka a říkal, že Bohu náleží soudit. — Kdyby pronikli až k těm hlubinám disciplin, kde historie je učitelkou života, theologie živým učením božím, právo směrnicí neubližovat a Nový zákon spasitelnou zvěstí míru a dobrou vůlí mezi lidmi. — Kdyby úsloví »buďte opatrní jako hadové« nerozuměli jako radě k úskočnosti, ale jako křesťanské směrnicí, která je jinde vyjádřena slovy: »střízliví buďte a bděte«. — Kdyby prostředím, které jim připomíná Husa pojmenováním učelišť i časopisů hodně zřetelně promlouvalo ke svědomí slovy Husovými: »Protož, milý křesťane . . . hledej pravdu, slyš pravdu, uč pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti!« Kdyby cenné hodnoty křesťanského ducha uměli vidět, hledat a nalézat nejen v účtyhodných mu-seích a lapidáriích, ale také v duchu života a v té svatě dílně boží, kde synu člověka zbylo jedno blahoslavenství i pro kvítí polní a ptactvo.«

Potud výňatek z »Českého zápasu«. Jak daleko vzpomenuť úskočnost a také neupřímnost může jíti, o tom chceme podat malou ukázkou. Mohli bychom toho uvéstí víc, ale škoda papíru, neboť oni jsou si dobře vědomi, že naši odpověď jejich čtenáři čísti nebudou, a tak mohou před nimi zůstat čistí jako beránci a ti druzí, které oni pomluvili, jsou těmi černými kozly.

V devátém čísle »Cest a cílů« z r. 1932, je uvedena řeč N. F. Čapka, kterou promluvil při zahájení vysoké školy bohovědné církve československé. V této řeči je na nejvyšší zdůrazněna potřebnost důkladného vzdělání, mezi jiným v následujících větách: »Nemůžeme dost zdůraznit význam a potřebu důkladného vědeckého vzdělání« — »povolání duchovního vůdce je příliš zodpovědné, než aby to se svým vzděláváním mohl bráti na lehkou váhu« — »a dále doufám, že ti, kteří z ní (z vysoké školy bohovědné) vyjdou, nebudou se považovati za hotové, ale že budou pokládati vzdělání, jehož nabyli, za začátek a náběh k dalšímu sebevzdělávání«.

Ptáme se, což je možno ještě více zdůraznit potřebu důkladného vzdělání? A co udělal profesor Husovy fakulty F. Bednář? Dává Čapkově řeči zcela opačný smysl,

jako by byl Čapek mluvil proti důkladnému vědeckému vzdělání a vrcholí ve slovech: »Pozor, aby se někdo nestal učeným«.

Potom s nimi mluvíte. Čapek také mezi jiným zdůraznil, že takovému venkovskému faráři, který pracuje mezi sedláky, by více prospěla lepší znalost lidí, nežli znalost hebrejštiny. A to znamená, že je Čapek vůbec proti důkladnému studiu hebrejštiny a starých základů, atd.

Pokud se studia starých řečí týká, budiž jen mimochodem podotknuto, že Čapek už po celých 40 let, kdykoli přišla řeč na vzdělání theologů, hájil a hájí zásadu, že studium hebrejštiny, staré řečtiny a jiných řečí má se konati mnohem důkladněji, než je na theologických fakultách zvykem. A jestli někdo nechce se tomuto studiu věnovati cele, aby bibli mohl ještě lépe přeložit než mu byla přeložena, pak aby svůj čas věnoval raději těm disciplinám, které bude ve svém povolání nejvíce potřebovat. Tento názor uznali mu profesori, s jejichž znalostí hebrejštiny a řečtiny se Bednář sotva může měřit.

Jak marné je domlouvat se, kde chybí aspoň trocha upřímnosti a dobré vůle, vidíme dále ze vzpomínky Bednáře o superintendentu Císaři. V roce 1903 vydal N. F. Čapek »Úryvky z dějin kaceřovaných křesťanů« a v kapitole o pomluvách věnuje také dvě stránky zmíněnému Císařovi. Co je platno, že tatáž odpověď vyšla i v »Moravském bratru«. Ti, pro které píše Bednář, ji čísti nebudou.

Na páně superintendentovu výtku o dogmatických nesmyslech, odpověděl Čapek následovně:

»Máme ku příkladu před sebou jeden český reformovaný list (poznámka redakce: Před převratem českobratřští evangelíci, pokud byli orientováni kalvínsky, jmenovali se reformovaní a pokud byli orientováni luthersky, jmenovali se augsburští), který praví o heidelberském katechismu, že v přítomné době nemáme díla, které by se jako rovnocenné heidelberskému katechismu po bok postaviti mohlo.« Oproti tomu jiný český reformovaný list, který stejně máme před očima, píše o heidelberském katechismu doslovně toto: »Hnuší se nám brodit se v tomto kalu německého bludníku, v kterém ubohé děti naše brodit se mají. Heidelberští písma natahovali a to k svému odsouzení. Katechismus ten je snůška citátů písma sv., beze všeho ladu a skladu snešených, a tudíž ne k poučení, ale k poplacení člověka podaných. Katechismus heidelberský učí člověka stále na něco se vymlouvat; jednou na svoji nemožnost, tu zase na svoji přirozenost a jinde zase na ďábla.« — Připomínáme výslovně, že uvedené výňatky stojí do slova v českých reformovaných listech z roku 1901. Lidé, kteří mezi sebou mají takové různosti, a jen v boji proti »sektářům« jsou za jedno, jistě mají nejmenší příčinu mluvíti o »dogmatických nesmyslech« jiných náboženských společností. Nechceme se však tímto dotýkati ani jednoho z upřímných a početných křesťanů reformovaných osobně, vědouce, že s tímto zlomyslným pomlouváním mnohý z nich nesouhlasí«.

Potud část odpovědi z polemik před 30 lery. Od té doby co bylo těch bojů na českém Sioně mezi evangelickými církvemi! Kdo jako Čapek, za více než 40 let měl příležitost sledovat podobné boje, nejen kolem »Husa«, »Hlasů ze Siona«, Císaře, Svobodných reformovaných atd. v Čechách, ale také mezi slovanskými evangelickými skupinami v Americe, ten jistě o toto ovzduší nestojí a proto jen s velkým sebezapřením odpovídá; nechce však ani v nejmenším se dotknouti osobní cti kteréhokoli ze svých odpůrců a nejméně už těch, kteří v dnešních bojích mezi čbr. evangelíky a čl. církví nejsou zúčastněni a jsou dost prozíraví, aby viděli, že odklon čl. církve

od evangelíků nezpůsobil Čapek, ale že jej způsobili ti, kteří mysleli, že je Bůh povolal, aby dospělým lidem byli chůvou, poručníkem, mentorem, a když nechťjší poslouchat, třeba inkvisitorem, který nemůže-li více upalovat, straší bojkotem. —ek.

CO NOVÉHO VE SVOBODNÉM BRATRSTVÍ?

Je toho víc, než kterýkoli ze zúčastněných pracovníků může přehlédnout, protože má každý ve svém úseku tolik naložino, že mu nezbyvá čas, a často ani příležitost k přehlédnutí celku. Široké veřejnosti jsou známy především velké přednášky v neděli dopoledne a v úterý večer, ku kterým bylo přidáno nové shromáždění v neděli o 17. hod. odpoledne. Každé z těchto shromáždění má svůj odlišný ráz a přitahuje i různé účastníky. — Nedělní škola má už za sebou jistou tradici a je ideově a systematicky vedena br. Hašplem. — Mladí lidé ve Svobodném bratrství, jak se na mladé lidi sluší a patří, jsou v ustavičném kvasu. Jejich život je jako moře u břehu. Jednou se převalí jeho vlny tak daleko, že to budí podivení, a jindy umožní vkročit daleko do moře suchou nohou. V době, kdy toto píšeme, je největší ruch kolem varhan, už jsou v práci asi pátý týden. Přicházejí varhaníci a se zájmem sledují přistavování nových píšťal. Budou to svého druhu jedinečné varhany v republice a doufáme, že v závodění o možnost hudebního projevu dobře obstojí. Mají 61 rejstříků a kromě toho velké možnosti k míchání a zbarvení tónů.

Velký zájem budí také Makrobion. To je náš způsob léčby. Nejsou to už jen speciální, zvláště bylinné lázně a odborné masáže, ale můžeme se pochlubit velmi úspěšnou diagnosou a léčbou zkušeného praktika lékaře a jeho oblíbených pomocníků. V poslední době pěstuje se také přírodní kosmetika s velkým úspěchem. — Naše knihkupectví je zásobeno velkým výběrem hlavně české literatury a přihlíží k věcem hodnotným a cenným. Má také možnost objednat kteroukoli knihu objevení se na světovém trhu knihkupeckém. — Organizace záložny byla v poslední době značně zdokonalena a rozšířena za obětavého přispění dra Danky a jeho choti a provádí všechny záloženské a peněžní transakce. — Náš pension, možno směle říci, že vyhovuje všem požadavkům moderního bydlení a svým положením v centru města do tiché ulice, zasluhuje zvláštní pozornosti. — Naše jídelna, za vedení manželů Wolfových, chystá nový nápor, jednak zřízením bufetu, jednak větším zužitkováním nových prostorů a útulných místností.

Rádcovská škola a řečnický seminář těší se velkému zájmu a doufáme, že nám připraví sbor dobrých a úspěšných pracovníků.

O svatbách v útulné Arkoně nebudeme se zvláště zmiňovat. — Je pozoruhodné, že naše tři sály jsou čím dále tím více vyhledávány kulturními korporacemi, které v ovzduší Svobodného bratrství cítí se jako doma.

Každý, kdo shlédl, co bylo za poslední rok vykonáno a jak prakticky a účelně byla nová stavba ke staré přičleněna, nešetří pochvalou a obdivem, ale nám je, jako bychom teprve začínali a při tom nám často přichází na mysl Ježíšovo slovo: »Žeň jistě velká jest, ale dělníků málo«. Jsme především odkázáni na neplacené dělníky. A učiníme-li porovnání s jinými podobnými organizacemi, máme těch dobrovolných pracovníků hodně víc a vždy noví se hlásí — a přece nám to připadá jen jako kapka na žhavou plotnu.

Chceme sloužit, to je vlastní smysl naší práce. Chceme do českého života vnést více slunečního jasu, více klidu a radosti, více přejnosti a dobré vůle a více chuti k nezištné kulturní práci. Kdos dobrý, přijď a pomáhej!